

Ni treba veliko,

da nekomu rešiš življenje

22-letni fant je resno zbolel. Zdravniki so odkrili, da ima krvnega raka – težko ozdravljivo bolezen. Odslej življenja ne bo več meril z leti, temveč z meseci in dnevi. A vendarle ima več sreče kot večina njemu podobnih bolnikov. V svetovni bazi podatkov so našli potencialno darovalko krvotvornih matičnih celic. Celic, ki mu še lahko rešijo življenje.

V bolnišnici nemudoma reagirajo. Še enkrat natančno preverijo, ali se bolnik in morebitna darovalka ujemata v vseh ključnih antigenih. Nato se povežejo s centrom iz države, kjer so darovalca našli - v tem primeru z Zavodom RS za transfuzijsko medicino v Ljubljani. Tu stvari prevzame koordinatorica Cvetka Flajs Cotič. V slovenskem registru darovalcev Slovenija - Donor poišče podatke o darovalki in jo pokliče kar

po telefonu: »Dober dan, kličem vas z Zavoda RS za transfuzijsko medicino. Našli smo vas v registru darovalcev krvotvornih matičnih celic. Ste še pripravljeni darovati?« Z druge strani se sliši zmeden glas, zato nadaljuje: »22-letnemu fantu z levkemijo lahko rešite življenje. Zdaj kot iz topa prileti odgovor: »DA, seveda«. Cvetka je namreč poklicala mater dveh otrok, ki točno ve, kaj pomeni biti mlad, star komaj 22 let.

Postopek zahteva, da morebitnega darovalca povabijo na ponoven odvzem krvi in še enkrat preverijo, če je res povsem skladen z bolnikom. Sledi pregled in pogovor pri zdravniku. Ta prostovoljce seznanji s postopkom odvzema celic in spremlja njihovo stanje skozi ves proces. Na vsakem koraku jim je dano vedeti, za kako plemenito in človekoljubno dejanje so se odločili. Gospa Cvetka poskrbi za vse: od spremstva z enega oddelka na drugega do odgovorov na morebitna vprašanja. Poleg spremljanja postopka je ves čas tudi v stiku z bolnišnico, ki bo celice sprejela. Zdravniški ekipi v obeh centrih morata delovati usklajeno, sicer lahko bolnik umre. Časovno sosledje je tu ključnega pomena.

Krvotvorne matične celice (KMC) so v kostnem mozgu, od koder pa je njihovo pridobivanje boleče in zato poteka v splošni anestezijo. Potrebni je

precej vbodov v medenično kost), da zberejo 2 do 3 odstotke rdečega kostnega mozga. Za darovalca prijaznejša je metoda pridobivanja KMC iz krvi in večinoma se zdravniki odločijo za slednjo. Prej omenjena gospa, ki je privolila v darovanje, se spominja: »S Cvetko sva odšli v lekarno po injekcije, ki sem si jih morala dajati štiri dni pred odvzemom. Podobne so tistim za inzulin, le da vsebujejo zdravilo, ki pospešuje izplavljanje KMC v kri. »V tistih dneh sem se počutila zelo čudno, kot bi imela gripo. Bolele so me mišice, hkrati pa sem imela vedno več energije.«

Na drugi strani sveta se je na presaditev pripravljala tudi 22-letni fant. Z natančno določenimi odmerki kemoterapije so zdravniki povsem uničili njegove lastne matične celice. Po tem poti nazaj ni več. Če v nekaj urah ne dobi novih celic, bo umrl.

Odvzem celic iz krvi poteka s postopkom afereze. Izjemno komplicirana in hudo draga aparatura iz krvi ločuje KMC in jih sproti shranjuje v posebno vrečko, ostalo kri pa po cevki (katetru) vrača nazaj v žilo. Odvzem traja nekje štiri ure in je, razen vboda igle, neboleč. O svoji izkušnji je darovalka pov-

edala takole: »Nisem vedela, kako bom preživela aferezo, saj mi je že navaden odvzem krvi včasih povzročil slabost. Res me je bilo strah. Ker so vedeli, da se bojim, so bili še posebej previdni. Med uvajanjem katetrov so me zamotili kot otroka, tako da sploh ne vem točno, kaj se je zgodilo. Že prej so mi povedali, da vedno ne zberejo dovolj celic ob enem odvzemu in da me bodo v tem primeru prosili, če pridem še naslednji dan. To se je tudi zgodilo in tako sem naslednji dan šla še enkrat na odvzem. Tokrat neznanega ni bilo več in tudi trajalo je manj časa.«

Darovalec je ključen člen v verigi, a s tem zgodbe še zdaleč ni konec. Sedaj nastopi kurir, ki

se mora znajti in celice čimprej dostaviti v tujo bolnišnico. Cvetka svoje delo opisuje tako: »Vse mora biti v naprej dogovorjeno. Kurir pride osebno po celice in jih prevzame takoj, ko je odvzem končan. Mi imamo že zmeraj vse pripravljeno: taksi do letališča, rezervirane karte in ponavadi ko prideš, takoj opravijo presaditev bolniku. Dostikrat sem že prišla ob polnoči v bolnico, kjer so me čakali. Število in tudi kakovost celic namreč s časom pada, tako da se res mudi.«

O požrtvovalnosti, predanosti in iznajdljivosti kurirjev priča tudi tale prigoda gospe Cvetke: »Enkrat sem bila na Floridi na letališču in tam je pisalo, da je ob pol štirih naslednja infor-

macija za Washington. Vprašala sem, kaj to pomeni. »Ja, da ni letala.« Razburila sem se, kako ni letala? »Ja, gor je en tornado in ni moglo pristati.« Pa sem rekla, veste kaj, jaz moram biti ob pol štirih v Washingtonu, in sem začela kričati in naredila cel cirkus. Vsi so se jezili name, ko sem šla iz vrste, pred mano pa okrog tristo ljudi, in stopila do okenca. Povedala sem, da moram biti pravočasno v Washingtonu, od koder letim v Evropo, sicer bo bolnik umrl. Za okencem je sedela mlada mama, ki se je potrudila in mi uredila prevoz v Ljubljano preko Filadelfije in Pariza. Nato sem se obrnila in se hotela zahvaliti ljudem v vrsti, da so me spustili, pa me je neka gospa prekinila in rekla: »Ne, mi se vam opravičujemo, ker to kar vi delate ... za to ni besed.« In vsi so zaploskali. A to še ni konec, morala sem spet teči na drug konec letališča, še enkrat čez ves postopek, nakar so se varnostniki odločili, da me pregledajo še z rentgenom-skenerjem. Nisem se nič upirala, meni

se je samo mudilo, vendar celic ne smeš dati skoz rentgen, ker se uničijo. Nadzorniku sem pokazala papirje in potem spet tekla do vrat, kamor sem vsa preznojena prišla deset minut pred odhodom letala. No in potem ko smo se vkrcali, je leto uro in pol stalo na mestu, ker se je pokvarila klima. V Filadelfiji se je zgodba ponovila. Nek moški mi je povedal, kaj moram gledati in jaz sem samo tekla ... Zopet sem za las uje-la let za Pariz. Z dragocenim kovčkom v roki sem pretekla kilometre in na koncu prišla z nekajurno zamudo v Ljubljano. K sreči dovolj zgodaj, da se je vse srečno končalo. Sestre me tu poznajo in ko oddam pošiljko, rečejo: »Saj vemo, je zaropotalo, ko se ti je kamen odvalil od srca.«

Požrtvovalnost in predanost sta besedi, ki najbolje opišeta vse sodelujoče. Zanje je ves napor, vložen v reševanje človeških življenj, poplačan, če bolnik preživi. Če si opomore in zopet zajadra v življenje. Kakšen je ta

občutek, ve tudi naša profesorica Marjana Gmajner Korošec, ki je pred nekaj meseci darovala KMC za prej omenjenega 22-letnega fanta z levkemijo. »Ko je bilo vse končano, sem bila utrujena, a ponosna, da mi je uspelo. Prevzel me je neopisljiv občutek sreče in zadovoljstva. Zaradi tega nisem nič izgubila, prej nasprotno. V notranjosti sem bogatejša.«

Večina darovalcev se v register vpiše, ko zboli nekdo od sorodnikov, čeprav to sploh ni zapleteno. Darovalec lahko postane vsak, ki je zdrav in star med 18 in 50 let. Potrebno je le poklicati na Zavod za transfuzijsko medicino v Ljubljani (01 54 38 100), kjer te vodijo skozi postopek vpisa, ali kar v najbližjo bolnico, kjer te usmerijo na transfuzijski oddelek. Res ni treba veliko, da nekemu rešiš življenje.

Maja Zupancič

